

सपुर्दगी ऐन, २०४५

लालमोहर र प्रकाशन मिति

२०४५।५।१५।४

२०४५ सालको ऐन नं. ३

अभियुक्त वा अपराधीहरूको सपुर्दगी सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावना : शान्ति र व्यवस्था कायम राख्न तथा अभियुक्त वा अपराधीहरूको सपुर्दगीका सम्बन्धमा दक्षिण एशियाली राष्ट्रहरूको तेस्रो शिखर सम्मेलनद्वारा पारित आतङ्कवादको दमनसम्बन्धी सार्क क्षेत्रीय महासन्धि (सार्क रिजनल कन्भेन्सन अन् सप्रेसन अफ् टेरोरिज्म) समेतलाई अङ्गीकार गरी सपुर्दगी सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको सल्लाह र सम्मतिले यो ऐन बनाइबक्सको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

१.१ यस ऐनको नाम “सपुर्दगी ऐन, २०४५” रहेको छ ।

१.२ यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

२.१ “अदालत” भन्नाले नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी तोकेको अदालत सम्भन्नुपर्छ ।

२.२ “अपराध” भन्नाले अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द गर्ने गरी कुनै विदेशी राष्ट्रसँग भएको सपुर्दगी सन्धिमा उल्लेखित अपराध सम्भन्नुपर्छ र सो शब्दले अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था भएको नेपाल सदस्य रहेको महासन्धिमा उल्लेखित अपराधलाई समेत जनाउँछ ।

२.३ “विदेशी राष्ट्र” भन्नाले कुनै अपराधसँग सम्बन्धित अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द गर्ने सम्बन्धमा नेपाल सरकारसित सपुर्दगी सन्धी भएको राष्ट्र वा त्यस्तो सपुर्दगीको व्यवस्था भएको नेपाल सदस्य रहेको महासन्धिको सदस्य राष्ट्र सम्भन्नु पर्छ ।

२.४ “महासन्धि” भन्नाले कुनै अपराधसँग सम्बन्धित अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द गर्नेसम्बन्धी व्यवस्था भएको नेपाल सदस्य रहेको महासन्धि सम्भन्नुपर्छ ।

२.५ “सपुर्दगी सन्धि” भन्नाले कुनै अपराधसँग सम्बन्धित अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द गर्ने सम्बन्धमा नेपाल सरकार वा कुनै विदेशी राष्ट्रबीच भएको सन्धि सम्झनुपर्छ ।

३. विदेशी राष्ट्रले सपुर्द गर्न वा सजाय गर्नको लागि माग गर्ने :

३.१ कुनै विदेशी राष्ट्रमा अपराध गरी नेपालभित्र भागी आएका अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द गर्न वा सजाय गर्नको लागि माग गरी लेखी पठाउँदा त्यस्तो विदेशी राष्ट्रले काठमाडौँस्थित आफ्नो कुटनैतिक नियोग मार्फत नेपाल सरकारसमक्ष लेखी पठाउन वा त्यस्तो विदेशी राष्ट्रस्थित नेपाली कुटनैतिक नियोगमा लेखी पठाउन सक्नेछ । त्यसरी कुटनैतिक नियोग मार्फत लेखी पठाउन वा नेपाली कुटनैतिक नियोगमा लेखी पठाउन नमिलेको वा उपयुक्त नदेखिएको अवस्थामा सम्बन्धित विदेशी राष्ट्रले सोभै नेपाल सरकारसमक्ष लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

३.२ उपदफा ३.१ बमोजिम विदेशी राष्ट्रले अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द गर्न वा सजाय गर्नको लागि माग गरी लेखी पठाउँदा सम्बद्ध सबुद प्रमाण संलग्न गरी अभियुक्त वा अपराधीको नागरिकता, हुलिया र त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधी नेपालभित्र कुन इलाका वा ठाउँमा आई बसेको छ, यथासम्भव सो समेत उल्लेख गरी पठाउनु पर्नेछ ।

४. जाँचबुझ गर्न आदेश दिन सक्ने : दफा ३ बमोजिम कुनै विदेशी राष्ट्रले कुनै अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द गर्न वा सजाय गर्न माग गरी नेपाल सरकारसमक्ष लेखी पठाएमा सो विषयमा जाँचबुझ गर्न मनासिब देखेमा नेपाल सरकारले त्यसरी जाँचबुझ गर्न अदालतलाई आवश्यक आदेश दिन सक्नेछ ।

५. वारण्ट जारी गर्ने :

५.१ दफा ४ बमोजिम नेपाल सरकारको आदेश प्राप्त भएपछि अदालतले त्यस्तो आदेशमा उल्लेखित अभियुक्त वा अपराधीलाई पक्राउ गर्न वारण्ट जारी गर्नु पर्नेछ ।

५.२ उपदफा ५.१ बमोजिम जारी गरिएको वारण्ट बमोजिम अभियुक्त वा अपराधी पक्राउ हुन नसकेमा अदालतले त्यसको सूचना पन्ध्र दिनभित्र नेपाल सरकारलाई दिनु पर्नेछ र त्यसरी सूचना गरिसकेपछि अभियुक्त वा अपराधी फेला परेमा

त्यसरी फेला परेको तीन दिनभित्र अदालतले सो कुराको सूचना नेपाल सरकारलाई दिनु पर्नेछ ।

६. जाँचबुझ र कारवाही :

- ६.१ अभियुक्त वा अपराधी पक्राउ भै अदालतसमक्ष पेश भएपछि अदालतले सपुर्दगीको माग वा सजायको माग गर्ने विदेशी राष्ट्रबाट प्राप्त सबुद प्रमाण र अभियुक्त वा अपराधीबाट पेश हुन आएको समेत सबै सबुद प्रमाण सङ्कलन गरी अभियुक्त वा अपराधीले गरेको अपराध सपुर्दगी-सन्धि वा महासन्धिवमोजिम सपुर्द हुन सक्ने अपराध हो होइन र सो अपराध राजनैतिक किसिमको हो होइन भन्ने कुराको जाँचबुझ गर्नु पर्नेछ ।
- ६.२ उपदफा ६.१ बमोजिम जाँचबुझ गर्दा अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द गर्नुपर्ने वा सजाय गर्नुपर्ने पर्याप्त कारण नदेखिएमा अदालतले त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधीलाई छोड्न सक्नेछ ।

७. प्रतिवेदन पेश गर्ने :

- ७.१ दफा ६ बमोजिम जाँचबुझ गरिसकेपछि अदालतले सङ्कलित सबुद प्रमाणको आधारमा अभियुक्त वा अपराधीलाई विदेशी राष्ट्रको मागबमोजिम सपुर्द गर्न वा सजाय गर्न पर्याप्त कारण भएको देखेमा त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधीलाई नेपाल सरकारबाट अर्को आदेश नहुन्जेलसम्म थुनामा राख्ने आदेश दिई जाँचबुझको सिलसिलामा प्राप्त सबै सबुद प्रमाणहरु सहितको प्रतिवेदन नेपाल सरकारसमक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
- ७.२ उपदफा ७.१ बमोजिम प्रतिवेदन पेश गर्दा अदालतले सम्बन्धित अभियुक्त वा अपराधीले पेश गर्न चाहेको कुनै निवेदन, लिखत, प्रमाण तथा विवरणहरु समेत पेश गर्नु पर्नेछ ।

८. अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द गर्ने वा सजाय गर्ने :

- ८.१ दफा ७ बमोजिम अदालतले पेश गरेको प्रतिवेदनको आधारमा नेपाल सरकारले कुनै अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द गर्न मनासिब देखेमा सपुर्दगीको लागि थुनामा राखी सपुर्दगी गर्ने ठाउँ र सपुर्दगी लिने व्यक्तिको नाम समेत तोकी सपुर्द गर्ने आदेश जारी गर्नेछ ।

तर त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधी नेपाली नागरिक भएमा नेपाल सरकारले निजलाई सपुर्द नगरी सजायसम्बन्धी कारवाही चलाउन अदालतलाई आदेश दिनेछ ।

८.२ उपदफा ८.१ बमोजिम कुनै अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द गर्दा त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधीबाट बरामद भएका नगद तथा सरसामानहरुमा अन्य कुनै व्यक्तिको कुनै हकदावी नभएमा त्यस्तो नगद तथा सरसामानहरुसमेत अभियुक्त वा अपराधीले बुझिलिने व्यक्तिको जिम्मा लगाइनेछ ।

८.३ दफा ७ बमोजिम अदालतले पेश गरेको प्रतिवेदनको आधारमा नेपाल सरकारले कुनै अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द नगरी सजाय गर्न मनासिब देखेमा सजाय सम्बन्धी कारवाही चलाउन अदालतलाई आदेश दिन सक्नेछ ।

९. प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम कारवाही गर्ने :

९.१ दफा ८ बमोजिम अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द नगरी सजायसम्बन्धी कारवाही चलाउँदा अदालतले त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधीले विदेशी राष्ट्रमा गरेको अपराध नेपालभित्र गरेको सरह मानी प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम कारवाही गर्नु पर्नेछ ।

९.२ उपदफा ९.१ बमोजिम अदालतले गरेको निर्णयउपर प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम पुनरावेदन लाग्नेछ ।

१०. थुनाबाट मुक्त गर्ने : यस ऐन बमोजिम कुनै विदेशी राष्ट्रलाई सपुर्द गर्नको लागि उपदफा ८.१ बमोजिम थुनामा राखिएको कुनै अभियुक्त वा अपराधी त्यसरी थुनामा राखिएको मितिले साठी दिनभित्र नेपालबाहिर नलगेमा त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधीले वा निजको तर्फबाट दिएको निवेदनको आधारमा सर्वोच्च अदालतले मनासिब देखेमा त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधीलाई थुनाबाट मुक्त गर्ने आदेश दिन सक्नेछ ।

११. एक भन्दा बढी राष्ट्रबाट सपुर्दगीको माग भएमा : एउटै अभियुक्त वा अपराधीका सम्बन्धमा एकभन्दा बढी विदेशी राष्ट्रले सपुर्दगी माग गरेकोमा अपराधको प्रकृति हेरी नेपाल सरकारले उपयुक्त सम्झिएको विदेशी राष्ट्रलाई त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधी सपुर्द गर्न सक्नेछ ।

१२. सपुर्द गर्नमा बन्देज : सपुर्द गर्न माग गरिएको अभियुक्त वा अपराधीलाई देहायको अवस्थामा नेपाल सरकारले सपुर्द गर्नेछैन :-

१२.१ त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधी राजनैतिक अपराधी भएमा वा सपुर्दगी माग गर्ने राष्ट्रबाट प्राप्त भएका प्रमाणहरूको आधारमा वा अदालतबाट जाँचबुझको सिलसिलामा अभियुक्त वा अपराधीबाट पेश गरिएको प्रमाणको आधारमा निजले गरेको अपराध राजनैतिक अपराध लागेमा वा निजलाई राजनैतिक अपराधमा सजाय गर्न माग गरिएको देखिएमा,

१२.२ त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधीलाई सो राष्ट्रको कानूनबमोजिम कारवाही गर्न सो कानूनी कारवाहीको लागि तोकेको हदम्याद नघाई सपुर्दगीको माग गरेको देखिएमा,

१२.३ त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधीले नेपालभित्र गरेको कुनै अपराध बापत प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम सजाय भोगिरहेको वा निजउपर कारवाही चलिरहेकोमा सो सजाय वा कारवाही पूरा नहुन्जेलसम्म ।

१३. केही अवस्थामा पक्राउ गर्न वारण्ट जारी गर्ने अधिकार :

१३.१ यस ऐनबमोजिम सपुर्दगी वा सजाय हुन सक्ने अवस्थाका कुनै विदेशी राष्ट्रका फरार अभियुक्त वा अपराधी कुनै जिल्ला अदालतको अधिकारक्षेत्रभित्रको कुनै इलाकामा आएको वा बसेको कुराको सूचना वा प्रमाण प्राप्त भएमा त्यसको आधारमा निजलाई पक्राउ गर्न आवश्यक छ भन्ने लागेमा सम्बन्धित जिल्ला अदालतले त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधीलाई पक्राउ गर्न वारण्ट जारी गर्न सक्नेछ ।

१३.२ उपदफा १३.१ बमोजिम कुनै अभियुक्त वा अपराधीलाई पक्राउ गर्न वारण्ट जारी गरेको कुराको प्रतिवेदन र सम्बन्धित सूचना तथा प्रमाण वा त्यसको प्रतिलिपि सम्बन्धित जिल्ला अदालतले तीन दिनभित्र नेपाल सरकारसमक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

१३.३ उपदफा १३.१ अन्तर्गत जारी गरिएको वारण्टबमोजिम पक्राउ भई थुनामा रहेको व्यक्तिको सम्बन्धमा नेपाल सरकारबाट कुनै आदेश प्राप्त भएमा बाहेक निजलाई तीन महीनाभन्दा बढी थुनामा राखिनेछैन ।

१३.४ उपदफा १३.२ बमोजिम कुनै अभियुक्त वा अपराधीको सम्बन्धमा जिल्ला अदालतले प्रतिवेदन पेश गरेकोमा नेपाल सरकारले त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द गर्ने वा सजाय गर्ने सम्बन्धमा कारवाही चलाउन आदेश दिएमा सम्बन्धित जिल्ला अदालतले यसै ऐनबमोजिम कारवाही गर्नु पर्नेछ ।

१४. राजनैतिक अपराध नमानिने : यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि आतङ्कवादको दमनसम्बन्धी सार्क क्षेत्रीय महासन्धि (सार्क रिजनल कन्भेन्सन अन् सप्रेसन अफ् टेरोरिज्म) मा उल्लेखित अपराधहरूलाई सपुर्द गर्ने प्रयोजनको लागि राजनैतिक अपराध वा राजनैतिक अपराधसँग सम्बन्धित अपराध वा राजनैतिक उद्देश्यले प्रेरित अपराध मानिनेछैन ।
१५. नेपाल सरकारको विशेष अधिकार : यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अपराध मामुली किसिमको भएको कारण वा सपुर्द मागिएको अभियुक्त वा अपराधीले सपुर्द नगर्न पेश गरेको कारण वा न्यायको लागि वा राजनैतिक कारणले वा नेपाल सरकारलाई चित्त बुझ्दो अन्य कुनै कारणबाट सपुर्दगीको लागि माग गरिएको अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द गर्न वा कुनै कारवाही गर्न मनासिब छैन भन्ने लागेमा नेपाल सरकारले कुनै पनि बखत त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधीको विरुद्ध गरिएको सबै काम, कारवाही, वारण्ट वा आदेश खारेज गरी त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधी थुनामा रहेका भए निजलाई थुनाबाट मुक्त गर्न समेत आदेश दिन सक्नेछ ।
१६. विशेष व्यवस्था : प्रचलित नेपाल कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस ऐन बमोजिम कारवाही चलाइएको मुद्दाको सम्बन्धमा विदेशी राष्ट्रबाट प्राप्त हुन आएको सबुद प्रमाण तथा लिखतहरूलाई अदालतले प्रमाणमा लिन सक्नेछ ।
१७. विदेशी राष्ट्रसँग सपुर्द गर्न वा सजाय गर्न माग गर्ने :
- १७.१ नेपालभित्र कुनै अपराध गरी कुनै व्यक्ति विदेशी राष्ट्रको अधिकार क्षेत्रभित्रको कुनै ठाउँमा भागी गई बसेको छ भने त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधीलाई सपुर्द गर्न वा सजाय गर्नको लागि माग गरी नेपाल सरकारले सम्बन्धित विदेशी राष्ट्रको सरकारलाई लेखी पठाउनु पर्नेछ ।
- १७.२ उपदफा १७.१ बमोजिम नेपाल सरकारले अभियुक्त वा अपराधीलाई सजाय गर्न वा सजाय गर्नको लागि माग गरी लेखी पठाउँदा सम्बद्ध सबुद प्रमाण संलग्न गरी अभियुक्त वा अपराधीको नागरिकता, हुलिया र त्यस्तो अभियुक्त वा अपराधी सो विदेशी राष्ट्रभित्र कुन इलाका वा ठाउँमा गई बसेको छ यथासम्भव सो समेत उल्लेख गरी पठाउनु पर्नेछ ।
१८. यो ऐनको व्यवस्था लागू नहुने : नेपालसित सपुर्दगी सन्धि भएको कुनै राष्ट्रले वा नेपाल सदस्य रहेको महासन्धिको कुनै सदस्य राष्ट्रले त्यस्तो सपुर्दगी सन्धि वा महासन्धिको

पालना गर्न कानूनी व्यवस्था गर्नु पर्ने रहेछ र त्यस्तो राष्ट्रले सो सन्धि वा महासन्धि अनुरूप आवश्यक कानूनी व्यवस्था गरेको रहेनछ भने यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि त्यस्तो राष्ट्रको हकमा यो ऐनको व्यवस्था लागू हुनेछैन ।

१९. नियम बनाउने अधिकार : यस ऐनको उद्देश्य पूर्तिका लागि नेपाल सरकारले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

२०. खारेजी : सपुर्दगी ऐन, २०२० खारेज गरिएको छ ।

द्रष्टव्य : केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ ले देहायको शब्दको सट्टा देहायको शब्द राखी रुपान्तरण गरेको छ :

“श्री ५ को सरकार” भन्ने शब्दको सट्टा “नेपाल सरकार” ।